

Byrumsdrømme i 1:1

Mange byer er så småt ved at lære, at biler ikke mere er al byplanlægnings forudsætning, og at udfordringerne fra vækst, mobilitet, bæredygtighed og monsteregn stiller nogle meget direkte krav om fysiske forandringer som godt kan fortolkes positivt, hvis vi vil.

Af Rikke Juul Gram

I den gode by forstår man at udvikle nye måder at bygge by på. Måder, som forholder sig til fremtiden, samtidig med at vi passer på det, som gør, at vi føler os hjemme, at vi gennem udviklingen bliver ved med at genkende byen – dens unikke sjæl og dens fortælling.

Udviklingen af arkitekturen går ganske naturligt hånd i hånd med udviklingen af vores civilisation. Når vi besøger Rom, Athen eller sågar Beijing, kan vi i de gamle bygninger se spor af livsformer, vi nogle gange kan genkende og nogle gange blot må kigge nysgerrigt på og forsøge at forestille os, f.eks hvordan man har levet i den Forbudte By i Beijing.

Den tætte sammenhæng mellem arkitektur og kultur gør, at vi betragter vores bygninger og offentlige rum som selvfølgelig - næsten natur-

givne. Kun når en sjælden gang vores paradigmer skifter - når nye vinde begynder at blæse - kommer der bevægelser, der stiller spørgsmål til det etablerede. Som arkitekter står vi naturligt forrest i disse bevægelser. Det er en del af vores faglighed at stille spørgsmål: Behøver vores skoler at have lange gange som fabriksbygninger? Taler vi egentlig sammen i et samtalekøkken? Skal vore byer være mest til biler eller mest til cykler? osv, osv. Resultatet af disse udfordringer og konfronterende processer bliver nogle gange til et nyt paradigme - tæt-lav byggeriet og den danske møbeltradition for eksempel - og nogle gange til spektakulære misforståelser, der for eftertiden står som monumenter over et forsvundet tankesæt - Thomas B. Thrigesgade i Odense, hvor planlæggere og arkitekter i 1960ernes fremtidsrus gladelig anbefalede at rasere Odense historiske centrum for at give plads til en motorvej. Med andre ord: Når forsøget går godt føler vi os berigede - når det går mindre godt føler vi os fortabte og fattige.

Det er nemlig meget kostbart at bygge - og derfor er det også dyrt at tage fejl.

I virkeligheden ville det være bedre, hvis vi i langt højere grad end det er tilfældet i dag arbejdede med modelstudier i naturlig størrelse. At vi eksperimenterede med bygninger, byrum og boformer, før vi besluttede os for at bygge.

Det er ikke gøgl

Aarhus har i tråd med sin grundforståelse af sig selv som arkitekturby, de senere år stået bag en række debatskabende og fantasifulde byrumsforsøg, der tør betragte arkitekturen som en mulighed - en måde at diskutere fremtiden på. Byrumsforsøg og midlertidig arkitektur handler nemlig ikke om at lave noget gøgl ind til 'den rigtige arkitektur' kommer. Det kan være en måde at lære på, og måske er det sådan vi kommer tættere på, hvordan vi forankrer udviklingen i det som er byens sjæl.

Midlertidige byrum er naturligvis ikke noget nyt. Pop-up butikker og markeder har været kendt længe, og siden 60'erne har forskellige kreative grupperinger arbejdet med at indtage det undefinerede tomrum der bliver tilbage, når storbyen udvikler sig i pludselige spring der efterlader huller i byen. Et eksempel er Stengade i København, hvor den senere berømte byggelegeplads "Byggeren" blev etableret i 1973, i det hul som blev efterladt som en del af saneringen af Nørrebro.

Det nye og meget løfterige i Aarhus' arbejde med midlertidige byrum er, at man her arbejder med midlertidigheden som en slags "hvad-nu-hvis" scenarier. At man gør byens rum til genstand for modelstudier i naturlig størrelse, så at sige. Det er en tilgang, der inviterer til at blive overført til almindelig arkitektpraksis.

Det er der kommet en serie rige erkendelser ud

▲ Store Torv: "Naboen" inviteres ind og torv bliver til skov.

af. Erkendelser som nu danner udgangspunkt for fremtidens planlægning. En praksis, vi gerne i fremtiden vil kunne døbe 'Aarhusmodellen' og som kan give borgere, bygherrer og beslutningstagere et bedre erfaringsgrundlag at forme byen efter, end de mere abstrakte tegninger og flade computergenererede billeder vi for det meste støtter os til.

Projekterne i Aarhus er blevet skabt i samarbejde mellem borgere, politikere og arkitekter, og har dannet grobund for nye forestillinger om byens muligheder. En proces som rækker langt ud over almindelig borgerinddragelse, og som efterhånden er så hævdvunden, at modige og nytænkende beslutningstagere ser det som et konkret redskab, når byudviklingen skal testes.

Eksempelsamlingen vokser:

Midlertidige strandbarer på de bynære havnearealers forblæste byggepladser, med liggestole, eksotiske øl og tai chi på molen, satte for alvor skub i diskussionen om livet i det nye Aarhus Ø, som ikke mange indtil da overhovedet havde besøgt.

Det blev med ét tydeligt for især de unge borgere, at de også kan være med til at forme en helt ny bydel. Det er nærliggende at tænke, at planerne for bebyggelsen omkring Bassin 7, hvor pladsen til fællesskabet for første gang for alvor er en integreret del af den nye arkitektur på havnen, er bygget på disse erfaringer.

Andre erfaringer er høstet gennem de mange midlertidige byrumsprojekter, der startede med festugen i 2010.

Temaet for det år var 'Naboen' - og derfor virkede det logisk at invitere Aarhus' nabo, naturen, ind i byen. Festugen rejste en skov på græsklædte

bakker midt i Århus - foran Domkirken på byens Store Torv. Indgrebet var både drastisk og selvfølgelig, og byens borgere tog skoven til sig med en entusiasme, der kom bag på selv de mest erfarne festugearrangører.

Den efterfølgende debat har endnu ikke lagt sig endnu, for folk véd hvad de taler om når de har oplevet effekten i skala 1:1.

I årene efter stod Festugen bag flere forvandlinger, da parkerne foran henholdsvis Rådhuset og byens Musikhus blev fusioneret til en stor græsklædt bypark gennem en 14 dages blokering af én af byens vigtige indfaldsveje. En ganske markant trafikal beslutning! Denne park åbnede et helt nyt offentligt rum i byen med samme overraskende aha-effekt, som når man pludselig står på en frossen sø og ser sine vante omgivelser fra en helt ny vinkel. Parken åbnede det fortærskede

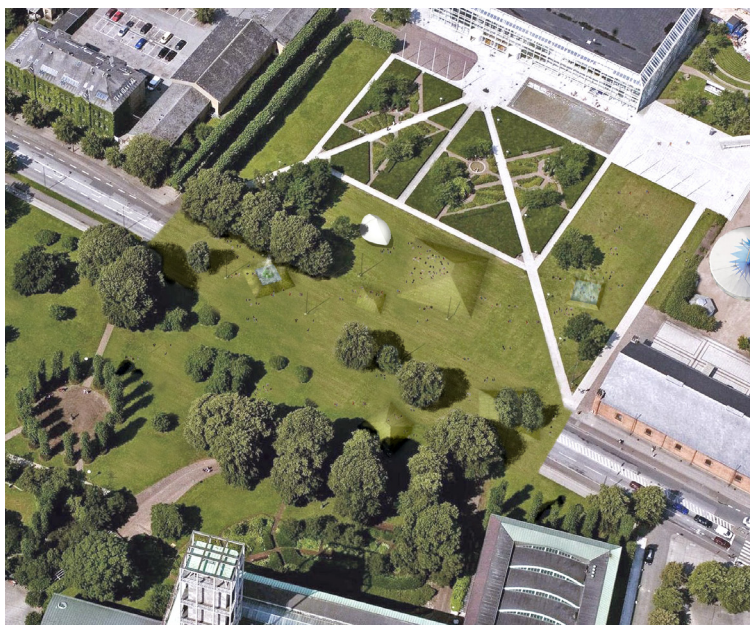

Foto: Martin Schubert

“mulighedsrum” - pludselig kunne alle se hvordan retningerne og forbindelserne i Aarhus kunne fungere bedre - og med et stort grønt åndehul i byens centrum. Efterfølgende har flere røster været fremme om alt fra trafiktunneller under parken, grønne broer over vejen til diskussion af byens overordnede trafikplan.

I 2014 udformede Festugen i samarbejde med Aarhus Kommune, et forslag på Banegårdspladsen, som handlede om at vinde det store smukke byrum tilbage fra trafikens totale overherredømme, og se om ikke det kunne bruges som en levende plads, der både kunne tage imod og sige farvel til de rejsende.

Planen var derfor at hindre al trafik med undtagelse af den offentlige, som fik lov at sive over pladsen. Ved at maskere skilte, lyskurve, buskure og sågar pølsevognen, reducerede vi den

visuelle støj, Pladsen blev dækket med et tykt lag grus, der kunne slette det etablerede spor af kantsten, fortove, asfalt og vejmarkeringer. Det blev pludselig muligt at dreje hovedet i pladsens længderetning, og se hvordan byrummet oprindeligt er formgivet. Med enkle midler kunne vi alle – politikere, borgere, arkitekter - konstatere, hvordan byen kan gøres anderledes og mere sammenhængende med et enkelt greb.

Projektet pegede således ikke på en særlig æstetisk udformning af pladsen – snarere tillader midlertidigheden jo netop en særlig humor. Projektet pegede på helt nye former for anvendelse af et af byens smukkeste og alligevel mest oversete rum.

Diskussionerne på baggrund af Aarhus Festuges mange rumforsøg har alle særlig værdi, fordi de nuanceres på en måde, som ikke alene er på trafikingeniørens hjemmebane, men som handler om

◀ **Byparken:** Et stort, grønt åndehul i centrum af byen blokerede i 2012 trafikken og skabte opmærksomhed på Århus' retninger og forbindelser, samt hvordan disse kunne fungere bedre.

▲ **Banegårdspladsen:** Et tykt lag grus samt maskering af bl.a. skiltning og lyskurve camouflerede i 2010 den visuelle støj på Banegårdspladsen i Århus, så det blev muligt at fornemme byrummets oprindelige formgivning.

almindeligt byliv, byrumskvalitet og større sammenhænge. Alle kan have en holdning, fordi vi har fået konkrete erfaringer foræret.

Ingen af projekterne er blevet virkelige endnu, men den midlertidige byparks store succes har givet politikerne i Aarhus blod på tanden, fordi de midlertidige projekter skaber reelle og konkrete diskussioner med offentligt engagement og opmærksomhed. Borgernes ejerskab til byen blomstrer, og følelsen af tilhørsforhold og indflydelse skaber gode byer, som man gerne vil bo i.

Foto: Martin Dam Kristensen for Aarhus Festuge

Bispetorvet som midlertidigt byrum

Stadsarkitekten i Aarhus, Stephen Willacy, har sagt om byens eksperimenter: "Der er meget at lære fra denne modellerende tilgang til byudvikling: Der er i enhver by et enormt arsenal af uudnyttede ressourcer i de rum og ting, der knytter sig til dens eksisterende funktioner. De er skabt med én funktion for øje, men hvad kan de ellers gøre eller bruges til? Kan vi bruge det vi allerede har på nye måder? I stedet for at se byen som et slutprodukt af en kreativ proces, kan det blive begyndelsen på en ny. Byen viser sig nemlig at være meget mere formbar end vi normalt går ud fra at den er."

Konsekvensen af denne positive vurdering har stadsarkitektens kontor også taget i løbet af 2015. Bispetorvet syd for Domkirken, der faktisk er en af byens allerbedste solkroge har i byens topografi så længe nogen kan huske været kendt udelukkende som parkeringsplads. Nu har de mange projekter på havnen imidlertid efterhånden skabt så mange parkeringspladser at det er muligt at fjerne bilerne fra det meget smukke torv, og i stedet invitere til en diskussion af hvad den tomme plads nu kan bruges til.

Schönherr blev spurgt om vi ville tage nogle af de teknikker, vi efterhånden har lært om byrumsmøddering, og sætte dem i spil på Bispetorvet i en

åben proces, der kunne belyse ønsker og muligheder i forhold til en nytænkning af Bispetorvet. Oplægget fra stadsarkitekten var, at vi skulle betragte Bispetorvsprojektet som et midlertidigt byrum med en tidshorisont på fem år. Det har været en meget inspirerende begrænsning at få lagt ind i projektet og har ført til en serie kreative dogmer, der har dannet grundlag for torvets udformning.

- Det skal være foranderligt
- Ingen udgravninger
- Ingen belægning ændres
- Begrænsende inventar fjernes

Disse dogmer har fungeret som projektets krea-

Foto: Martin Schubert

tive bund, og har derfor været med til at skabe en meget åben og nysgerrig dialog omkring Bispetorvets muligheder.

Projektet er nu udviklet til sit startniveau: Når bilerne er væk, vil træopbygninger skabe siddemuligheder, skyggefulde lunde, nye forbindelser og varierede rum, der kan indtages og benyttes til alt fra auktioner til volleyball. Et koordinerende organ vil blive dannet til at håndtere booking og kalender for torvet. På den måde håber vi, at Bispetorvet forbliver et demokratisk torv, hvis aktiviteter er skabt og båret af ægte folkeligt engagement.

Fælles for Bispetorvet og alle de midlertidige

eksperimenter fra festugen er nemlig, at de viser, hvor meget man kan lære, og hvor meget nemmere man kan involvere ikke-fagfolk, ved at teste nye og måske kontroversielle ideer med relativt enkle midler – som i hvert fald er betydeligt mere økonomiske end hvad permanente fejltagelser koster.

Kan man undersøge muligheder for flere nye byrum sammen med Aarhus' nye letbane og dens vejomlægninger?

Kan man bringe Gellerup tættere på Brabrand søen gennem parkbroer over vej og togbane?

Kan vi bruge byens overfladevand på nye måder i stedet for at sende det i kloakkerne?

Lad os prøve med nogle nye tankesæt og få en debat om, hvor vi vil hen med vores by i en tid, hvor det gode liv, fællesskab, bæredygtighed og klimatilpasning er nye påtrængende og måske forløsende temaer. Ved at lade kunsten, arkitekturen og den skæve iværksætterånd få rum til at fortolke Aarhus som en grøn by, er vi i virkeligheden måske ikke så langt fra den utopi, Inger Christensen formulerede i digtsamlingen "det" i 1960'erne – at vi kan "bygge en by, der er blød som en krop". ■

Om forfatteren:

Rikke Juul Gram er landskabsarkitekt, partner i Schønherr A/S og medlem af Akademirådet